

anførte ejendommelige Vending, men det vilde ikke have forringet Afhandlingens Værdi, om Forf. havde tilladt sig en lille Digression paa dette Punkt. Af Gaardene blev 8 udflyttede; de fleste fik Navne efter Aase eller Dele af den gamle By mark, som blev lagt ind under disse Gaarde: Høhedegaard, Kærballlegaard, Hølbækgaard, Elkjærgaard o. s. v., et Par fik mere „moderne“ Navne: Duelund og Frydensang!

Ved Omtalen af Lærer Christensens Afhandling om Vissing Bys Udskiftning vil jeg slutte med en Sætning, som han begynder med: „Forordningen af 23de April 1781 om Fællesskabets Ophævelse kunde nok fortjene mere Paaagtelse, end der i Almindelighed ydes den.“ Lærer Christensen rører med Rette her ved et ømt Punkt, ved en forsømt Opgave: en indgaaende og sammenhængende Fremstilling af Udskiftningens Historie. Det vilde være en stor, men sikkert ogsaa en taknemlig Opgave for en yngre Historiker at fordybe sig i.

Henr. Pedersen.

Biografi.

300-aarsdagen for Thomas Bartholins Fødsel (20. Oktober 1916) bragte ikke en enkelt større Biografi af denne berømte Mand, men en Række mindre Afhandlinger, belysende forskellige Sider af hans Historie, de fleste i Janus og Ugeskrift for Læger (ogsaa samlede i Særtryk). Professor Dr. V. Maars giver her (i sit Foredrag ved Universitetsfesten) en Nyvurdering af **Thomas Bartholin**, hvis Fortjenester af Videnskaben skildres som betydelig ringere, end de hidtil har været anset for, og maaske noget ringere, end de i Virkeligheden fortjener. Som et sundt Korrektiv til den hittidige, ofte uforstaaende og ukritiske Beundring for Thomas Bartholin har Professor Maars elegant fremstillede Vurdering dog stor Betydning og især Skildringen af hans Stilling som Mellemlæddet mellem den gamle Stuelærdom og de nye Forskningsmetoder. Af de øvrige Bidrag kan nævnes C. Neergaards **Thomas Bartholin og Oldforskningen i Danmark i det 17. Aarhundrede**, der giver ny Bidrag til den nordiske Arkæologiske Historie i dens Barndom, og Otto Andrup's **Om Portrætter af Thomas Bartholin**, der behandler en Side af vor Kunsthistorie, der endnu ikke er dyrket her hjemme, nemlig Opstillingen af „Stemmata“ over Portrætter.

Th. B. B.

Den bekendte Norsk-Amerikaner John O. Evjen, Forfatter til den sidste Undersøgelse om Statsomvæltningen i Danmark 1660, nu Professor i Theologi ved Augsburg Theological Seminary i Minneapolis, har udsendt et svært Bind biografiske

Artikler over **Scandinavian Immigrants in New York 1630—1674**, hvortil kommer forskellige Tillæg om tyske Indvandrere i samme Tid, om nogle Skandinaver i 18. Aarh., og om Skandinaver i Canada 1619—1620 (Jens Munks Ekspedition) og i Sydamerika 1532—1640. Hovedstammen, Indvandrerne i Løbet af 17de Aarh. fra Skandinavien, omfatter 188 Navne, heraf 99 Danskere; Tallet paa Svenskere er det laveste, kun 34, vistnok fordi disse i Nærheden havde en selvstændig svensk Koloni, Nya Sverige i Delaware. Men det er ikke altid let at fastslaa en Mands Nationalitet, naar kun hans Navn er bevaret: eksempelvis skal anføres, at Neger-slaver og Indianere ofte har antaget nordisk klingende Navne. Det maa heller ikke glemmes, at Kildestoffet er af indskrænket Art, Kirkebøger og Tingbøger, og de sidste tier oftest om Menneskenes gode Gerninger og lader os faa et Billede af dem, som er urimeligt mørkt.

Holder man sig dette for Øje, kan man med Udbytte benytte det fremlagte Stof. De 99 danske Indvandrere er ikke noget lille Tal, naar man betænker, at Byen Ny-Amsterdam 1653 havde 800 Indb., hele Provinsen kun 2000. I de følgende 10 Aar mangedobledes dog disse Tal, og Hovedmassen af Nordboerne kom ligeledes i denne Periode, men mange fandtes dog derovre i Forvejen. Det var for Danmarks Vedkommende Folk fra København, Helsingør, Roskilde, Køge, Svendborg, Aalborg, Hassing (i Thy?), Kristianstad, Varberg, Flensborg, Bredsted, Nordstrand, Husum og Rensborg samt mange fra Holsten; de fleste var jevne Mænd, selv om en Holstener bærer Navnet Jonas Ranzow; den „danske Adelsmand“ John Larsen, om hvem det siges, at han var flygtet paa Grund af en Sammensværgelse under Statsomvæltningen 1660, kan vist næppe taale nøjere Prøvelse. Overensstemmende hermed søger Udvandrerne oftest beskedne Hverv i den nye Verden, mange begynder som Soldater i det nederlandske Handelsselskabs lille Troppestyrke (180 Mand) og faar derefter Stillinger som Sømænd, Tømmermænd, Bødkere, Drejere, Murere, Skorstensfejere, Ølkørere eller Kroværter; i Forbindelse med dette sidste maa anmærkes, at Forfatteren anser Danskerne for at have været mere interesserede af et fuldt Bæger end Nordmændene og Svenskerne, om end ganske vist ikke værre end Hollænderne. Naturligvis var det ikke altid heldige Elementer, som forlod Fædrelandet; det værste Eksempel herpaa er en Mand, som ikke blot selv levede i Hor, men ogsaa tvang sin Hustru til for Betaling at leve sammen med en anden. Men gennemgaaende drejede det sig om lovlydige Mennesker, og Kvinderne roses stærkt, navnlig for deres Virksomhed som Fødselshjælpersker. Skandinaverne var da ogsaa ansete, de opnaaede ofte Embeder, t. Eks. i Domstolene, og mange indgik

Ægteskaber med Nederlændere, Tyskere og Franske, der var velsignede med en overordentlig Børnerigdom. Nogle, som fik Farms med Neger-slaver, havde virkelig Held og tjente sig i Vejret, selv om deres Liv ikke var uden Farer; baade om Overfald af Indianere og Togter mod disse taler Tingbøgerne, selv om de indfødte heldigvis ingenlunde gør et saa blodtørstigt Indtryk som i Romanerne. Den mest interessante Livsskæbne er vel Færingen Jonas Broncks, som skrev om sig selv: „Den almægtige Faders usynlige Haand har visselig ført mig til dette skønne Land, et Land dækket af jomfruelig Skov og fuldt af ubegrænsede Muligheder“; han efterlod ved sin Død paa Farmen „Emaus“ ikke blot et meget betydeligt Indbo, der røber en vis Luksus, men ogsaa et helt lille Bibliotek, deri bl. a. „Den danske Krønike i Quarto“, formodentlig Arild Hvittfeldts. Det var den Art af Mænd, der stod som Trosfrihedens Forkæmpere i den nederlandske Koloni, hvor Kalvinisterne forbød al anden Gudstjeneste end deres egen. Først efter Englændernes Erobring af Kolonien 1664 vandt dog Lutheranerne Sejr paa dette Punkt. Interessant er det endelig at kaste et Blik paa de skandinaviske Immigranternes Efterkommere og deriblandt møde Navne som van Buren, Putnam, Roosevelt og Vanderbilt.

K. F.

Medens der i de senere Aar er fremkommet adskillige om end ikke lige betydelige Arbejder over vore øst- og vestindiske Koloniers Historie, har vore 1850 afstaaede Besiddelser i Guinea næsten ikke været behandlede i det sidste Aarhundrede. 1917 har dog bragt to Bidrag i saa Henseende, begge Udgaver af Breve fra danske Embedsmænd i Guinea. Ingeborg Raunkiær har oversat og kommenteret en Samling Breve fra den tyskfødte Læge Paul Isert, der 1773 var Overkirurg i de dansk-amerikanske Kolonier og 1788 vendte tilbage til Afrika for at anlægge Plantager, hvor Negrene skulde udføre Arbejdet under gode Forhold og for Løn, saaledes at Slaveriet derved af sig selv vilde falde bort, en Plan, der ivrigt støttedes af Schimmelman. Allerede 1789 døde dog Isert, og ingen kunde løfte den vanskelige Arv. Hans Breve, der allerede i hans Levetid er udgivet paa Tysk, vidner om en overordentlig klar Opfattelsesevne og en dyb Humanitetsfølelse overfor Negrene. Især har de Interesse ved hans Skildringer af Negrene i Naturtilstand, og hvorledes det er de Hvides Behandling af dem, der har ødelagt dem. „I de fleste af Negrenes Forseelser er de Hvide selv Skyld.“ — Desuden er fremkommet Carl Behrens' Udgave af Wulff Joseph Wulffs Breve i Da Guinea var dansk. Wulff, der fra 1836 til sin Død 1843 var Assistent under Guvernementet paa Guineakysten, har i disse